

Гладкий В.В. Суб'єкт корупційного злочину та його вік // Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі: зб. наук. ст. за матеріалами VI Міжнар. наук.-практ. конф. (Житомир, 19 квітня 2018 р.) / Жит. нац. агроєкологічний ун-т. Житомир: Видавець О.О. Євенок, 2018. С. 479–482. DOI: 10.5281/zenodo.1170435.

Гладкий В. В.

Магістр права, Вища менеджерська школа у Легниці, Польща

Науковий керівник: Веклич В. О., кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права, історії та теорії держави і права Навчально- наукового інституту права ім. князя Володимира Великого

СУБ'ЄКТ КОРУПЦІЙНОГО ЗЛОЧИНУ ТА ЙОГО ВІК

Проблематика суб'єкта злочину активно досліджувалось радянськими вченими-юристами та продовжує досліджуватись правниками України й інших пострадянських держав, що цілком закономірно, адже суб'єкт злочину – центральний елемент складу кримінального злочину, що впливає з самої семантики слова «суб'єкт» (від лат. *subjectum* – те, що знаходиться в основі). Цей елемент складу злочину, співвідноситься із психосоціальною реальністю – людиною та у відповідності до українського Закону про кримінальну відповідальність (як це впливає з назви розділу IV КК України) є синонімічним терміном поняттю «особа, яка підлягає кримінальній відповідальності».

Звернемо увагу на те, що у ч. 1 ст. 18 КК України закріплюється правило, відповідно до якого під «суб'єктом злочину» слід розуміти фізичну осудну особу, котра вчинила злочин у віці, з якого відповідно до кримінального закону може наставати кримінальна відповідальність. Відтак, суб'єкт злочину має низку юридично значущих характеристик (характеристики суб'єкта злочину), до яких в науці кримінального права, як правило, відносять: «фізичність», осудність та досягнення суб'єктом т. зв. «віку кримінальної відповідальності» (відсутність будь-якої з вказаних ознак виключає склад конкретного злочинного діяння та можливості притягнення такої особи до кримінальної відповідальності, застосування до винної особи покарання [1, с. 111]).

Що ж стосується безпосередньо суб'єкта корупційного злочину, то у цьому контексті слід наголосити на тому, що поняття «суб'єкт корупційного злочину» є похідним від поняття «суб'єкт злочину», а з огляду на ч. ч. 1 і 2 ст. 18 КК України та теоретико-методологічні підходи до розуміння структури характеристики суб'єкта злочину, доходимо висновку, що до загальних особливостей розглядуваного суб'єкта слід відносити: (1) вік, що допускає можливість притягнення особи до кримінальної відповідальності; (2) осудність особи, що вчиняє суспільно небезпечне діяння, за яке передбачена кримінальна відповідальність; (3) вчинення суспільно-небезпечного діяння, котре законодавець у кримінальному законі позначає в якості корупційного.

Таким чином, суб'єктом корупційного злочину є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого відповідно до Закону про кримінальну відповідальність може наставати кримінальна відповідальність, корупційний злочин – девіантне діяння, що обумовлює чи сприяє корупції та переслідується кримінальним законодавством. Отже, вік суб'єкта корупційного злочину – одна з основних його характеристик. При цьому, зважаючи на складність соціально-правової природи окресленого суб'єкта (ускладненої сутності корупції та різноманітності практичних проявів цього феномену [див. дет.: 2, с. 139–144; 3, с. 50–53; 4, с. 4001–4012]), слід зауважити, що поняття «вік суб'єкта корупційного злочину» – є досить складним юридичним поняттям.

Спершу наголосимо на тому, що у сучасній доктрині кримінального права вчені (зокрема, Н.В. Артеменко, К.Г. Баришнікова, А.М. Бичкова, О.В. Гончарук, В.Є. Мільщина, О.Є. Сапожнікова, М.В. Сараєв), розглядаючи проблематику віку, досягши якого, людина, котра вчинила суспільно небезпечне діяння, за яке передбачено кримінальну відповідальність, може бути притягнута компетентним органом до кримінальної відповідальності та названа судом винною у вчиненні кримінального злочину [див. дет.: 5, с. 368–374], використовують не цілком придатне для наукового обігу поняття, а саме – «вік кримінальної відповідальності» (дещо недоречним видається також і термін «вік особи, з якої

настає кримінальна відповідальність»). Беручи до уваги той факт, що саме формулювання зазначеного терміну виявляється за своїм змістом абсурдним, вважаємо, найбільш доречним для позначення зазначеної специфічної риси суб'єкта злочину використовувати поняття «вік суб'єкта злочину», яке вже тривалий час широко використовується в українській спеціальній юридичній літературі (зокрема, М.З. Вовком, О.Є. Сапожніковою).

Слід зазначити, що так само, як і в багатьох інших державах, український Закон про кримінальну відповідальність встановлює диференційовані вікові межі для притягнення особи до кримінальної відповідальності: «загальну» – 16 років (ч. 1 ст. 22 КК України) та «нижчу» – 14 років за вчинення певних злочинів, вичерпний перелік яких наведено у ч. 2 ст. 22 кримінального закону (третя гранична мінімальна межа віку суб'єкта злочину – «спеціальна» – уточнюється в некримінальних законодавчих актах). Між тим, критичний аналіз ч. 2 ст. 22 КК України дає підставу для висновку, що законодавець знизив вік кримінальної відповідальності на насильницькі та майнові злочини [6, с. 17–18], несправедливо оминувши у цьому контексті корупційні злочини. Разом із тим, вчені зазначають, що законодавець, встановлюючи загальний вік кримінальної відповідальності з 16 років, а за окремі злочини – з 14 років, враховує, що з досягненням цього віку неповнолітній повною мірою здатний оцінювати власну поведінку, зокрема, і злочинну [7, с. 45], адже сам «мінімальний вік суб'єкта злочину» за своєю суттю є віком, з якого у людини у достатній мірі сформовані певні правові уявлення, коли вона може усвідомити певні правові заборони.

Що ж стосується суб'єктів корупційних кримінальних злочинів, то слід підкреслити, що вік цих суб'єктів не однаковий та безпосередньо залежить від того, який саме учасник корупційного злочину нами розглядається, а також які саме вимоги передбачені законодавцем до зайняття посади, яку займає відповідний корупціонер, якщо мова йде про спеціального суб'єкта. Тобто, якщо мова йде про «надавача неправомірної корупційної вигоди» (наприклад, таким може бути хабародавець), «корупційного посередника» або ж «кінцевого споживача корупційного блага» (якщо таким не є особа, котра надає публічні послуги), тобто, про неспеціального суб'єкта, то таким суб'єктом корупційного злочину може бути особа з 16 років. У той же час «отримувач неправомірної корупційної вигоди» (приміром, таким може бути хабароотримувач, корупційний протекціоніст), як спеціальний суб'єкт злочину, хоча (за загальним правилом) і може бути суб'єктом відповідного виду кримінальних злочинів з 18 років, проте, в окремих випадках – у більш пізньому віці. Для прикладу: якщо таким суб'єктом є суддя, то у силу норм Закону України «Про судоустрій та статус суддів», цей суб'єкт не може бути молодшим 30 років та, що не менш важливо, – не може бути старшим 65 років.

Отже, підводячи висновки викладеному, зауважимо, що узагальненого поняття віку суб'єкта корупційного злочину не існує, адже вік цього суб'єкта залежить від низки обставин, головним чином наступних: чи є цей суб'єкт загальним або ж спеціальним; які саме вікові обмеження передбачаються законодавцем до відповідних спеціальних суб'єктів корупційних злочинів, приймаючи до уваги посаду, яку вони займають.

Поряд із тим, особливу проблему віку суб'єкта корупційного злочину складає питання зниження мінімального віку загального суб'єкта корупційного злочину, що цілком закономірно, з огляду на те, що у зв'язку зі стрімким

розвитком суспільних відносин і широти можливості реалізації людьми різного віку власного потенціалу, можна помітити те, що в інформаційну еру найбільшого рівня самореалізації та реалізації у суспільстві досягає не той, хто став повноцінною особистістю, набув необхідний обсяг правосуб'єктності, у належній мірі соціалізувався (ресоціалізувався), а той, хто в достатній мірі розуміє логіку соціальної взаємодії людини у нових умовах. При цьому, аналізуючи існуючу дійсність, можна переконатися у тому, що зазначену логіку соціальної взаємодії в більшій мірі осмислюють представники «молодого покоління», що є більш еластичними відносно умов швидко змінюваної дійсності (також цьому сприяє широкий доступ до мережі Інтернет, безліч Інтернет-ресурсів, за допомогою яких дитина, котра володіє безліччю вільного часу та є ретельною, може ефективно соціально реалізуватися). Відповідно, можна говорити також і про те, що розширення можливостей реалізації для індивіда в інформаційній ері обумовлює зміщення громадських ролей між різними поколіннями людей, а саме – розширення суспільної ролі тих молодих людей, які, ще не володіючи повною дієздатністю, можуть володіти значним капіталом й активно брати участь в суспільному житті, а, тобто, приймати участь в корупційних відносинах у ролі «надавачів неправомірної корупційної вигоди», «корупційного посередника», «кінцевого отримувача корупційної вигоди».

Список використаних джерел:

1. Мельниченко В.Л. Виконавець злочину проведення вибухових робіт з порушенням охорони рибних запасів // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2012. № 10. С. 110–116.
2. Веклич В.О. Вплив корупції на управлінську сферу суспільних відносин: адміністративно-правова протидія // Соціально-економічні проблеми сучасності: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Маріуполь, 12 трав. 2017 р.). Маріуполь: Вид. ДонДУУ, 2017. С. 139–144.
3. Гладкий В.В. Долгосрочные перспективы преобразований в Украине в свете антикоррупционной политики // Юридичні науки: проблеми та перспективи: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 19 - 20 трав. 2017 р.): у 2-х ч. Херсон: Вид. дім «Гельветика», 2017. Ч. 2. С. 50–53. DOI: 10.5281/zenodo.575875.
4. Гладкий В.В. Проявления коррупции в Восточной Европе // *Tracktoriâ Nauki = Path of Science*. 2018. Vol. 4, No 1 (30). P. 4001–4012. DOI: 10.22178/pos.30-5.
5. Гладкий В.В. Темпоральні межі кримінальної відповідальності: передумання притягнення до відповідальності настанню відповідальності // Закарпатські правові читання: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 20-22 квіт. 2017 р.) / Ужгородський національний університет; за заг. ред. В.І. Смоланки, О.Я. Рогача, Я.В. Лазура. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2017. Т. 2. С. 368–374. DOI: 10.5281/zenodo.545831.
6. Плашовецький О.А. Кримінально-правова диференціація віку: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2017. 200 с.
7. Маркунцов С.А. Осознание уголовно-правовых запретов в структуре уголовной ответственности несовершеннолетних / под ред. А.Э. Жалинского. Москва: Юриспруденция, 2007. 160 с.